

Urška Strle

**Mirjam Milharčič Hladnik (zbrala in uredila):
IN – IN: življenjske zgodbe o sestavljenih
identitetah**

Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011, 115 strani

Knjiga z morda nekoliko zagonetnim naslovom, *IN – IN: življenjske zgodbe o sestavljenih identitetah*, je nastala v okviru projekta *Strokovne podlage, strategije in teoretske tematizacije za izobraževanje za medkulturne odnose ter aktivno državljanstvo*; kot projektno gradivo je prosto dostopna na uradni strani projekta www.medkulturni-odnosi.si, kjer si lahko preberete več o samem projektu. Ideja zanj se je porodila iz zavedanja, da je temeljni problem širšega področja vzgoje in izobraževanja za namen izboljšanja medkulturnih odnosov in aktivnega državljanstva »neustrezna povezanost zakonodajne ravni, izobraževalnih politik in šolske prakse ter neustrezen prenos izobraževalnih politik v pedagoško prakso«. Pomembna dodana vrednost projekta je bila osredotočenje na empirično plat vprašanja o medkulturnih razmerjih; sodelavci projekta so na nacionalni, zlasti pa na regionalnih in lokalnih ravneh poiskali primere dobrih praks ter k sodelovanju privabili entuziastične sogovornike s področja izobraževanja ter raznolikih kulturnih in humanitarnih institucij. Šlo je za pridobitev vedenja o tem, kar so posamezniki in manjše skupine ljudi v Sloveniji že naredili na področju medkulturnih odnosov in aktivnega državljanstva ter s svojo iniciativo, altruizmom in kreativnostjo prehiteli državo na področjih, ki bi jih morala sistemsko pokrivati.

Ideja o knjigi je izšla prav iz omenjene terenske perspektive »from below«, ki je večkrat potrdila sistemsko diskriminacijo manjšinskih skupnosti na področju izobraževanja, vzporedno pa tudi na ravni drugih socialnih stikov, kjer potekajo integracijski procesi. Ti naj bi delovali dvosmerno, in sicer tako, da bi bilo manjšinskim skupnostim omogočeno negovanje svoje kulture, hkrati pa tudi – tako na individualni kot kolektivni ravni – enakopravno vključevanje v osrednje družbene/državne strukture. Praksa namesto zamišljenih konceptualizacij o sobivanju kulturno (jezikovno) različnih skupnosti pogosto izkazuje precej zamazano podobo ideala. Klimo v slovenski družbi dobro ilustrira dejstvo, da so v njej pogosto nesprejeti celo tisti »ljudje z migrantskim ozadjem«, ki so že desetletja (ali od rojstva) državljani Slovenije, torej povsem integrirani v slovensko kulturo. In obenem še v kakšno drugo – kar je za nekatere, ki so dejavni v

sferi odločanja, očitno problematično. Knjiga govori prav o njih, ki se *čutijo* Slovence in hkrati še kaj drugega. Pravzaprav nam o svojih izkušnjah, življenjskih zgodbah in identitetah po krajšem uvodu urednice s pomenljivim naslovom *Koliko mene je v tebi?* spregovorijo posamezniki kar sami – skozi svoje besede.

Mirjam Milharčič Hladnik, ki je iz posnetkov pogovorov uredila zanimive živopisne pripovedi, se je pri razlagi sestavljenih identitet odločila za življenjske zgodbe in ne za teoretično razglabljanje. Avtorica je mnenja, da se življenjske pripovedi bralca najbolj dotaknejo, hkrati pa posredujejo perspektive, ki se pogosto razlikujejo od spoznanj uradnih znanosti ali pozicije oblastnih organov. Gre za tekoče pripovedi zgoraj omenjenih posameznikov, ki jih ne motijo pasusi navidezno nevtralnega, objektivnega in analizirajočega komentatorja. Uporaba življenjskih zgodb se zdi avtorici knjige nadvse smiselna tudi pri pojasnjevanju identitete, zlasti načinu njene izgradnje; koncept identitete je že dlje časa prepoznan kot fluiden in v svoji fluidnosti edinstven, odvisen od kompleksnih in medsebojno prepletenih silnic, ki se stekajo v posamezniku. Smiselnost rabe življenjskih pripovedi za odgovore o istovetanju sebe izhaja iz spoznanj, da se človekovo identificiranje odziva na vse socialne interakcije; to pomeni, da je vsaka zgodba, vsaka pripoved obenem tudi unikaten, svojski izraz identitete, ki lahko postane glavno sredstvo za razumevanje ne le drugega, ampak tudi sebe.

Pripoved začne Nataša Brajdič Slivšek s svojo neverjetno zgodbo o uspehu. Iz negativno stereotipizirane in sistemsko zapostavljane romske deklace, ki so jo zaradi njenega kulturnega ozadja prisilili celo v to, da se je izpisala iz srednje šole, je postala oseba, ki je s svojim znanjem in izkušnjami postala most med slovenskimi policisti in vsemi, ki se ukvarjajo z romskim vprašanjem, ter romsko skupnostjo; njena zgodba je hkrati primer dobre prakse, pozitivno izkoriščen s strani države. Sledi pripoved Gorana Vojnovića, režiserja, scenarista, literata in publicista, ki se je v zadnjih letih profiliral z odlično knjigo *Čefurji raus!*. Gre za roman, s katerim so se identificirali številni »čefurji«, tudi ti, ki to na prvi pogled niso, roman, ki je pokadil pod nos vsem, željnim predalčkanja in klasificiranja. To je tudi rdeča nit njegove zanimive in poučne zgodbe – pripoved o osebi, ki ne more v enem stavku povedati, čigav je, od kod prihaja in kaj je, če parafraziram v Vojnovićevi zgodbi navedenega književnika Miljenka Jergovića. Anila Zaimi je javnosti manj znana aktivistka in prevajalka albanskega rodu, ki že 17 let živi v Kopru. Njena pripoved govori o naporih visoke izobraženke s tuje univerze, ki v Sloveniji kljub izredni angažiranosti komaj najde nišo za svojo kariero – a vendarle jo; govori o posameznikih, ki so bili dovolj daljnovidni, da so s strokovne in človeške plati spregledali korist njenega profila za dobro širše družbe; govori tudi o albanskem in slovenskem jeziku, ki sta v njenem delu za skupnost postala nerazdružljiva. V njej ne sobivata le albanska in slovenska identiteta, ampak tudi italijanska, balkanska in

evropska. Max Shonhiwa Zimani je državljan Slovenije, tu živi in dela, govori slovensko, plačuje davke in izpolnjuje druge državljske obveznosti, a po mnenju mnogih kljub temu ne more biti Slovenec. Njegove afriške korenine in temna koža imajo pogosto večjo težo kot tri desetletja kulturnega in strokovnega prispevanja slovenski družbi. Sam nasprotno verjame, »da so človeška bitja sposobna imeti sestavljene identitete, in to brez izjeme«. Čas Jugoslavije, torej čas neuvrščenosti, tolmači kot bolj velikodušno dobo v smislu razumevanja in sprejemanja kulturnih razlik, kot je čas po osamosvojitvi Slovenije – in v tem mišljenju ni edini. Faila Pašić Bišić, znana človekoljubna aktivistka, se ponavadi predstavlja kot »svobodna hči svobodnih staršev«. Je rojena Jeseničanka, državljanica Slovenije in verna muslimanka, ki je v lastni domovini s svojim zgledom in besedami primorana razbijati stereotipe, usmerjene tudi proti njej, in ves čas dokazovati, kaj muslimanke *niso*: neizobražene, zatirane, podrejene, zlorabljanke, zavedene. Iz svojih trpkih, a hkrati bogatečih preizkušenj ji je uspelo načrpati energijo, s pomočjo katere je prišla v sfero, kjer je moč odločanja; na politični in humanitarni ravni se udejstvuje kot ambasadorica enakopravnosti in solidarnosti v matični deželi, ki je brez dvoma večkulturna. (Lucidno vprašanje urednice v uvodu je: »Ali je bilo sploh kdaj drugače?«.) Franco Juri, znani karikaturist in večstranska javna osebnost, govori o izkušnjah, ki jih je doživel kot sin italijanskega (furlanskega) očeta in matere Hrvatice. Rojen v Kopru, kulturnem kalejdoskopu slovenske Istre, se je na podlagi italofonskega imena in italijanskega pogovornega jezika kot otrok v času povojne stabilizacije večkrat znašel v formuli *Italijan = fašist*, in to kljub temu, da je bil njegov oče pravzaprav partizan. Obstoja mešanih kultur ne razume kot grožnjo nacionalni identiteti, ampak kot njeno obogatitje, njeno dodano vrednost. Pomankanje zavesti o obstoju multikulturalnosti po njegovem mnenju preprečuje interkulturni dialog, kar lahko v obdobju družbenih kriz usodno zaostri klimo v družbi.

V zgodbi Maje Lamberger Al Khatib lahko najdemo zrcalno sliko prejšnjim pripovedim, saj je zgodba ženske *slovenskega* rodu, ki se je zaradi ljubezni odločila obogatiti svojo identiteto še z arabsko. Težavno plat te odločitve je doživela v procesu sklepanja zakonske zveze, ko sta z Jordancem Mahmudom naletela na številne ovire in nagajanja na administrativni ravni. V okviru svoje družine skuša uloviti ravnotežje med pripadnostjo slovenski in jordanski tradiciji in identiteti, na širšem družbenem, zlasti kulturnem nivoju pa ustvarjalno povezovati arabsko in slovensko; s svojim delovanjem želi preseči *vtise* o nepremostljivi različnosti med obema kulturama in prikazati prednosti njunega sobivanja. Podobno zrcalnost lahko ugotovimo skozi življenjsko izkušnjo Franca Lenharta Reze. Gre za mariborskega podjetnika, ki je velik del svojega življenja preživel na relaciji med Iranom in Slovenijo. Sprejel je Iran in ga vzel za svoj dom, medtem ko slovenskega s tem ni izločil; pripada dvema različnima narodom in kulturama. V poslovnem svetu in tudi sicer zaznava veliko

odpora do iranskega sveta, ki po njegovem izhaja iz nepoznavanja, nerazumevanja in instantnih vtisov. Pravi, da je sam Iran in iranski način življenja lahko doumel šele, ko se je z iranskim vsakdanjikom soočil ob poroki z domačinko Hemati Mehri; šele po desetletjih bivanja v Iranu je dojel logiko v miselnem svetu Irancev, ki ga od Irana ni odvrnila. Prav nasprotno.

Moje skice gornjih pripovedovalcev so pravzaprav zelo poenostavljene, morda v določenih vidikih celo zavajajoče. Priporočam vam, da zbirko pripovedi vzamete v roke in se o povednosti življenjskih zgodb, torej o razmisleku, ki nam ga lahko ponudijo, prepričate sami. Ne gre le za sugestijo o tolikokrat poudarjeni raznolikosti naše družbe, o kompleksnosti in večplastnosti identitet. Knjiga se mi zdi najmočnejša v tem, da skozi odgovore pripovedovalcev na vprašanja, kdo so ter kako se doživljajo, razumejo in čutijo, zelo neposredno postavi ogledalo pred vsakogar, ki jo prime v roke.